

ACTIVITAT 1: L'HOLOCAUST OBLIDAT

En 1982 les autoritats alemanyes van reconèixer els crims contra el poble romaní portats a cap durant la Segona Guerra Mundial. Centenars de milers de romanís van ser assassinats en camps d'extermini nazis com el d'Auschwitz- Birkenau o condemnats a treballs forçats. És el que s'ha denominat porraimos (devastació en la llengua romaní) o Samudaripen (assassinat en massa). La seua tragèdia ha sigut ignorada, va caldre esperar als anys 70 quan activistes i investigadors van lluitar pel reconeixement d'aquest genocidi i per traure'l de l'oblit col·lectiu.

L'objectiu d'aquesta activitat és introduir la qüestió de què els va succeir als romanís durant la Segona Guerra Mundial, per què és un tema poc conegut i per què hem d'aprendre sobre aquest i què podem aprendre d'aquest.

1. Escolta el discurs següent en el vídeo (document 1), especialment, en la part que s'ha transcrit i comenta aquests aspectes:
  - El significat del terme Porraimos: a quins fets històrics es refereix?
  - Coneixies aquests fets? Coneixes el que els va succeir a altres grups com el dels jueus?
  - La relació entre el genocidi del poble romaní durant la Segona Guerra Mundial i la creació de la bandera i el seu himne.
  - La finalitat d'aquest discurs: Què vol dir-nos?

Document 1: Intervenció de Juan de Dios Ramírez Heredia, president de la Unió Romaní, en l'Acte d'Estat en Memòria de l'Holocaust i en Prevenció dels Crims contra la Humanitat. Aula Magna de la Universitat Complutense de Madrid. Febrer de 2006.

Font: publicat per Moviment contra la Intolerància el 29 de juliol de 2016. <<https://www.youtube.com/watch?v=erdor1tsjfe>>

[transcripció] Hui és el dia de l'Holocaust. És el dia perquè la memòria no es perda, per a evitar que mai més en la història un poble com el poble jueu germà en el dolor i en la persecució d'un poble com el poble gi-

tano hagen de patir les conseqüències d'una bogeria universal com va ser la de la Segona Guerra Mundial. Per això emparats, tal vegada, en els colors de la bandera gitana universal també es va crear a Londres en aquell dia dues franges iguals, la de dalt blava la de baix verda. Com és possible que puga haver-hi al món tant odi quan no tenim més propietats que el blau del cel i el verd dels camps?

Majestats, senyor president del govern, aquest és el missatge hui d'un poble que mai ha escrit res, d'un poble que té una cultura àgrafa, que tot ho ha transmés de boca a boca al llarg dels segles, que un dia va patir les conseqüències de la ceguesa

nazi que hui tristament estem commemorant i que representa un crit d'esperança cap a la llibertat de tots els éssers humans.

2. Resumeix els principals arguments dels documents següents:

- Per què hem d'estudiar el genocidi del poble romaní durant la Segona Guerra Mundial?
- Què podem aprendre d'aquest?
- El seu coneixement, ens permet ser més conscients de les situacions de racisme que encara hui pateixen els gitanos en molts països europeus?

Document 2:

Font: El llegat dels supervivents: records de la persecució nazi contra els pobles gitanos. Claus per a lluitar contra el racisme actual, per Andrzej Mirga, assessor principal en temes sobre els pobles gitanos. <<http://www.un.org/es/holocaustremembrance/>>

Per moltes dècades, els supervivents gitanos de la persecució nazi es van mantindre en silenci i en estranyes ocasions van fer conèixer les seues històries o van informar sobre les seues experiències i observacions. I pel fet que la commemoració depén dels records de les persones, els testimoniatges dels supervivents, la investigació i la historiografia i el reconeixement oficial, el sofriment dels gitanos va passar desapercebut per molt de temps. Després de 1945, molts països no van reconèixer ni van condemnar la persecució racial que van experimentar els gitanos; és més, durant dècades van instigar pràctiques discriminatòries contra els gitanos, fins i tot, en el procés de restitució.

Document 3: Declaracions d'Isidoro Rodríguez, director de la Fundació Secretariat Gitano (FSG) al diari *El Mundo*. 27 de gener de 2013

"La persecució i assassinat de gitanos en l'holocaust queda moltes vegades en segon pla, però no va ser una cosa accidental. **És un exemple més de la difícil posició que ha tingut aquest poble i que encara persisteix**". [Existeix en un creixent antigitanisme] A Hongria fins i tot hi ha hagut declaracions del govern en contra dels gitanos; a Grècia hem vist un parlamentari de començar el dia daurat relacionat amb atacs a aquesta comunitat; i també hi ha hagut agressions recents a Eslovàquia i a Espanya "

Document 4: Declaració de Romani Rose, president del Consell d'alemanys sinti i romanís.

Font: <<https://www.osce.org/odihr/196806>>

El genocidi dels romanís i els sintis va demostrar el que pot succeir quan un senti-

ment perjudicial es converteix en part integral de l'ordre legal dels estats i, per tant, en la forma més radical i poderosa d'ideologia racista. Els líders polítics han d'aprendre d'aquesta història per a combatre els prejudicis i el racisme en la societat, especialment

dins de les institucions governamentals que mantenen i reproduïxen l'exclusió dels romanís i sintis en l'actualitat.

ACTIVITAT 2: LES CAUSES DEL PORRAIMOS

El Porraimos o genocidi del poble romaní dut a terme durant la Segona Guerra Mundial l'anem coneixent gràcies als testimoniatges d'alguns supervivents (o els seus descendents). Molts d'ells, igual que altres víctimes d'aquest holocaust com els jueus, s'han preguntat Per què ells? Aquesta és la pregunta que tots ens fem.

L'objectiu d'aquesta activitat és plantejar hipòtesi sobre les causes del Porraimos. Per a això caldrà plantejar-se preguntes sobre el context històric en el qual va ocórrer.

1. A partir dels documents següents planteja possibles raons que expliquen com es va arribar al genocidi del poble romaní en aquesta època.
2. Quines similituds guarda aquest fet amb la persecució i extermini d'altres grups socials?
3. A partir de la història de Rita Prigmore: com va ser la persecució i extermini dels gitans?

Document 1: Què és l'holocaust?

Font: Museu Commemoratiu de l'Holocaust dels Estats Units, Washington, DC, EEUU.

L'holocaust es refereix a un esdeveniment de genocidi específic, que va tindre lloc en la història del segle XX: va ser la persecució sistemàtica, promoguda per l'Estat i l'aniquilació dels jueus europeus en mans dels nazis alemanys i els seus col·laboradors entre 1933 i 1945. Els jueus van ser les principals víctimes: sis milions van ser assassinats. Els gitans, els discapacitats i els polonesos també es van convertir en un blanc de destrucció o aniquilació per motius racials, ètnics o nacionals. Milions més, incloent-hi homosexuals, testimonis de Jehová, presoners de guerra soviètics i dissidents polítics també van patir una severa opressió i mort sota la tirania nazi.

Document 2: els nazis i el racisme contra els gitans

Font: SIERRA ALONSO, María. "Para conocer 'el Porraimos': el genocidio gitano bajo el nazismo". *Andalucía en la historia*, 55, 28-31., 2017.

Aquesta història que acaba en les cambres de gas havia començat fins i tot abans de l'ascens d'Hitler al poder en 1933; però el nazisme va ser el precipitant de l'agressió, alhora violenta i legal, contra els ciutadans gitans (sinti i romaní) alemanys. Les lleis que es van donar per a justificar-lo es van basar, a més, en els estudis que van desenvolupar amb aquest objecte els científics racials —i racistes— del règim. Des de l'Institut per a la Investigació de la Higiene Racial i altres seus científiques, el Dr. Ritter va coordinar una investigació finançada pel govern i va determinar que els gitans eren genèticament "asocials", és a dir, persones que per la seua naturalesa racial no podrien en cap cas incorporar-se a la societat civilitzada,

en ser col·lectivament donats a la delinqüència i renuents al treball. Havien de ser separats dels "bons ciutadans" i procurar la seua reclusió, esterilització i desaparició.

Document 3: El Porraimos a través dels ulls de Rita Prigmore

Font: *El Diario*, 24 d'abril de 2014, <https://www.eldiario.es/andalucia/rita-prigmore-ojos-gitanos-holocausto_0_253024707.html> i <https://tinyurl.com/y2va5mn4>

Els agents de la Gestapo van obligar a Theresia Seible Winterstein, una [bella i elegant ballarina gitana](#) de Mannheim (Alemanya), a signar uns documents en els quals "autoritzava" la seua pròpia esterilització sota amenaça de ser deportada a un camp de concentració. Era 1941 i la destinació dels romanís sota el règim nazi era paral·lel al dels jueus: serien perseguits fins a l'extermini. La vida, no obstant això, corria amb massa força per les venes de [Theresia Seible](#), de només vint anys, que va decidir al costat del seu nuvi, el músic i reparador de violins Gabriel Reihardt, quedar-se embarassada abans de la trucada dels metges. Vindrien bessones: Rolanda i Rita.

Rita Prigmore (esq) i fotografia dels seus pares Theresia Seible Winterstein i Gabriel Reihardt.

Els "higienistes racials" del règim es van sentir contrariats en conèixer l'estat de la jove Theresia. Van detindre la família i van demanar instruccions a Berlín, que va permetre a la parella continuar amb aquell embaràs. No era un acte d'humanitat. **Els bebés haurien de ser entregats just en nàixer** a la Clínica de la Universitat de Würzburg. Allí, el Doctor Werner Heyde, personatge clau del programa d'eutanàsia nazi, feia experiments amb bessons d'ètnia gitana sota les tesis de selecció genètica de Josef Mengele, el cèlebre *Àngel de la mort*.

Dels milions de vides marcades abans del propi acte de nàixer, estan les d'aquelles dues criatures, **Rolanda i Rita**. Els seus pares no van poder portar-se-les a casa. Un mes i mig després del part, la parella va rebre una ordre de deportació. Theresia va anar a buscar les seues filles. Va irrompre en la clínica. Es va desempallegar de les infermeres. I a la sala on en alguna ocasió va veure les seues bebés, va trobar el cadàver de Rolanda. Estava depositat en una banyera, embolicat en un teixit fi. La mare terroritzada només va poder endur-se la seua bessona, que també tenia el cabut embenat, per unes hores, fins que va ser detinguda. A les dues xicotetes els havien injectat substàncies al cap i en la part posterior de les còrnies, amb l'objectiu d'intentar transformar els seus ulls foscos gitans en blaus.

Rita, l'oradora

Rita Reinhardt Seibel, en l'actualitat Rita Prigmore, recorda que no va saber res d'aquesta història, de la seua història, fins que la seua mare es va atrevir a explicar-li-la quan havia complit quaranta anys. [...]

Als seus 71 anys, Rita Prigmore es col·loca el seu mocador de flors nuat al coll i compta que va ser d'ella i dels seus. Familiars despallats de les seues propietats i ocupacions. El seu oncle

Otto Winterstein, i el seu besoncle, Fruz Spindler, deportats a Auschwitz (tots dos van sobreviure). La seua mare, finalment esterilitzada, com ho havia sigut el seu avi. Tants altres amics i familiars, agraviats, morts, desapareguts. **Ella es pregunta "per què?"**. "M'he preguntat moltes vegades per què. No vam fer res excepte pertànyer a una altra raça i vam ser tractats com si no existíem, com el no-res, despallats de qualsevol dignitat". Entre 200.000 i 800.000 gitans considerats d'una "raça inferior" i "insociable" pel règim nazi van ser assassinats en l'altre Holocaust, el romaní.

ACTIVITAT 3: ELS ROMANÍS ABANS DE LA II GUERRA MUNDIAL

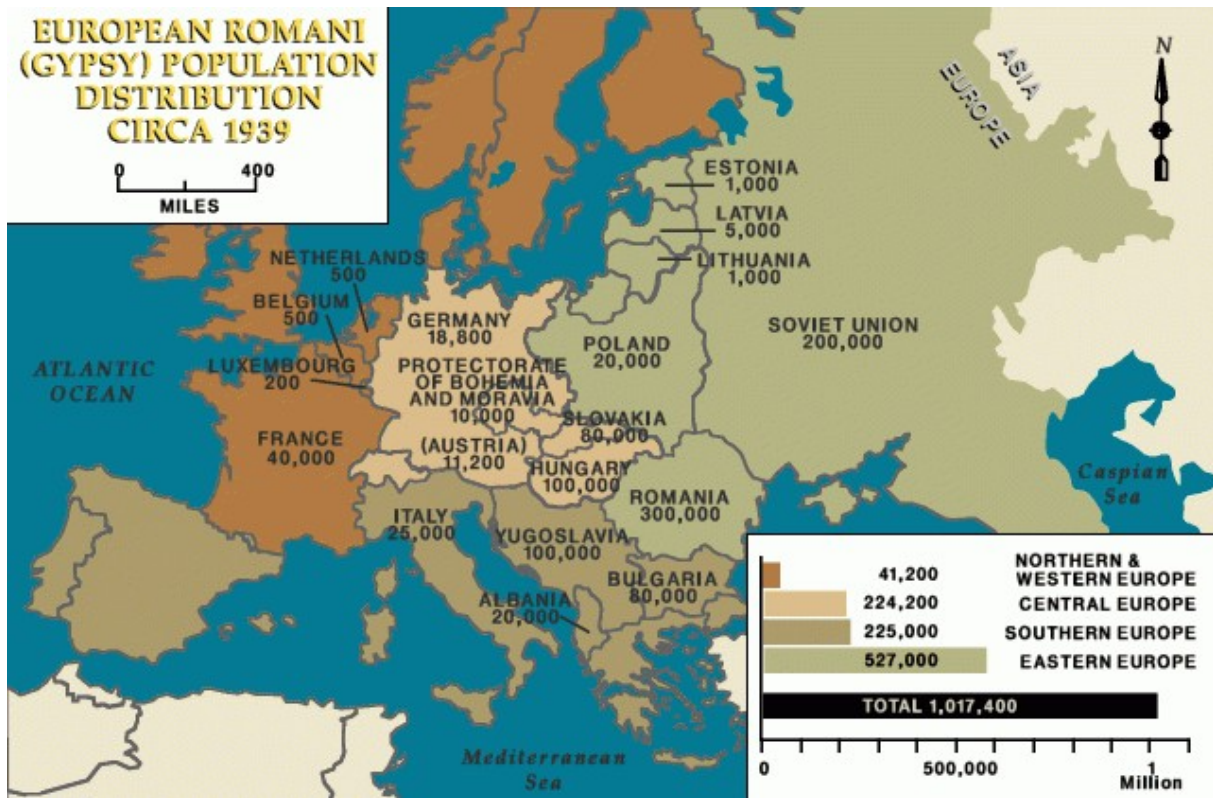
El poble romaní està constituït per grups de persones procedents de la regió del Panjab a l'Índia. Des del segle XI van començar a desplaçar-se cap a Europa a través principalment dels Balcans. En el segle XV arriben fins a la península Ibèrica on són denominats "gitanos". Els seus desplaçaments eren constants com una manera de sobreviure, perquè en molts llocs resultaven estranys i les autoritats tractaven de controlar-los o subjugar-los. Estaven constituïts per diversos grups denominats "tribus" o "nacions".

En aquesta activitat coneixerem qui eren els romanís, en quins països s'havien establert, com vivien, quina era la seua cultura, quin era el grau de la seua integració amb les societats entre les quals vivien.

1. Observa aquest mapa: com es distribueix la població romaní a Europa? En quins països es concentren?

Document 1: Distribució dels romanís a Europa cap a 1939

Font: US Holocaust Memorial Museum

La majoria dels gitanos que vivien a l'Europa ocupada pels alemanys durant la Segona Guerra Mundial pertanyien als grups familiars roma i sinti. Tots dos grups parlaven diferents dialectes d'una llengua comuna anomenada romaní que és una llengua indoeuropea. La denominació "roma" sol incloure a tots dos grups. Entre els roma també hi havia diferències religioses: alguns eren cristians i altres musulmans, segons el país on visqueren, la qual cosa indica la seua capacitat d'adaptació.

2. A partir de la informació dels diferents documents indica

- El tipus d'activitats econòmiques duien a terme.
- La forma de vida: tipus d'habitatge, vestimenta, activitats compartides.
- A partir de les imatges com creus que vivien la seua vida.

Artesans

Font: <<https://tinyurl.com/y22pkuuk>>

Domadors d'ossos

Font: <<https://tinyurl.com/yy3wwkjm>>

Venda al detall. Romania. Cap a 1930.

Font: <<https://encyclopedia.ushmm.org/asset/e198f535-3754-4f48-829a-e2815e986b7f.mp4>> (vídeo)

Document 2

Els roma al llarg de l'Edat Moderna i Contemporània abans de la II Guerra Mundial van exercir diversos oficis que els van conferir una identitat. Es poden reconèixer els grups de base familiar segons l'ofici. Per exemple, entre els roma de Romania es reconeixen calderers (fabricaven recipients de coure), els lovari (tractants de bestiar o ramblers), curesh (fabricants de coladors i sedassos), ursari (domadors d'ossos); rudari (treballen la fusta per a fabricar mobles o utensilis) o aurari (miners i orfebres). D'altra banda, també es diferenciaven en l'època que el grup ha arribat a un territori.

A principis del segle XX, la majoria dels roma d'Europa Central treballaven en tasques agrícoles en grans propietats com a jornaleros temporals en la recollida de les collites. Com a altres treballadors, amb freqüència, se'ls pagava amb menjar. També se'ls permetia construir les seues cases en la propietat de l'amo de la finca.

Document 3: Xiquets jugant en un campament.

Font: BRUCHFELD, Stéphane; LEVINE, Paul A. *Tell ye your children, a book about the holocaust in Europe (1933-1945)*. ('D'això contareu als vostres fills-: un llibre sobre l'holocaust a Europa, 1933-1945'. Secretaria de Govern (Regeringskansliet), 1998.

La fotografia de l'esquerra mostra aspectes de la vida dels roma a Alemanya en els anys 30. La de la dreta és del mateix període, però correspon a persones roma de Romania. Aquest tipus d'imatges s'ha convertit en un lloc comú que vol reflectir la vida suposadament nòmada i rodamón dels roma. La veritat és que en bona part d'Europa (per exemple, a Espanya o a Alemanya), aquests s'havien assentat i adaptat a la vida urbana.

Document 4: Grup familiar

Font: <<https://encyclopedia.ushmm.org/images/large/e999463f-49f5-4482-baa0-917f2c204b4c.jpg>>

Document 5: Aspectes de la vida quotidiana d'una comunitat romaní

Font: <<https://encyclopedia.ushmm.org/asset/a08a2194-227c-4199-a7b7-781c484da9b2.mp4>> (vídeo)

<<https://encyclopedia.ushmm.org/asset/b30cc07b-9ea1-48d7-a98b-a22073c5329b.mp4>> (vídeo)

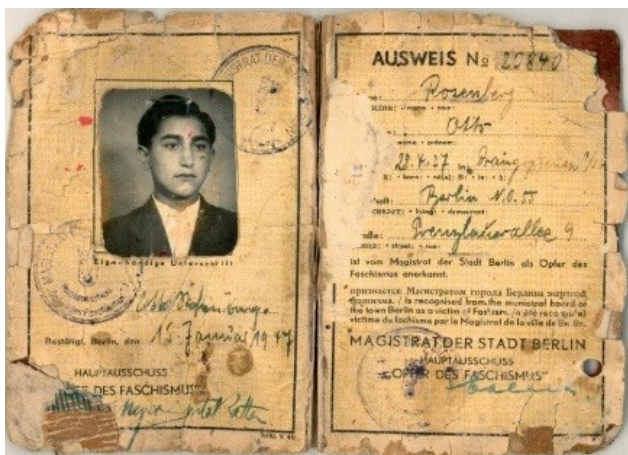

A principis del segle XX, molts gitanos es van instal·lar en diversos llocs de forma permanent, encara que pels seus oficis, molts solien desplaçar-se estacionalment amb els seus carromats que s'han convertit en un símbol de la seua identitat. En la seua bandera (establida en 1971) figura, precisament, una roda i els colors representen el verd la terra i el blau el cel.

Document 6: Les activitats econòmiques dels sinti.

Font: Otto Rosenberg: *Un gitano a Auschwitz*

La feina de ramblar se solia deixar en mans dels xics més vius i desperts, que s'encarregaven d'exhibir-los. Diverses vegades ho vaig fer jo també. Si es tancava el negoci, et podies guanyar de deu a vint penics per subjectar el cabestre. [...]

Les dones eixien al carrer a vendre i a dir la bonaventura. Els homes teixien cistells, feien taules i cadires de fusta d'arrel i decoraven armaris. Temps després van prohibir tots aquests oficis, i els homes es van veure obligats

a fer uns treballs imposats pels quals només rebien un subsidi de beneficència.

La família de la meua mare era molt apreciada entre els sinti. Els germans de la meua àvia eren persones intel·ligents, sobretot els meus besoncles Anton i Albert, que llegien llibres, eren molt bons per a resoldre endevinalles, tenien una cal·ligrafia molt bonica i coneixien l'ortografia a la perfecció. Havien construït capelles per a la Mare Déu i, amb només una destal i una navalla, havien decorat carretons sencers amb fusta d'arrel [...].

Quasi tots els del campament eixien a treballar. Alguns muntaven paradetes, uns altres es penjaven a l'esquena un cabàs i recorrien els carrers de la ciutat venent articles de merceria i cuir. Com és natural, també hi havia ganduls que no feien res: s'asseien en un racó amb la guitarra i grapejaven tot el temps.

El meu oncle Florian tenia una força increïble i treballava en la construcció bastant

rajoles. En aquella època encara no hi havia elevadors, per la qual cosa li col·locaven les rajoles en una armadura a l'esquena i, amb aquesta càrrega de quasi cent quilos, era capaç de pujar tres escales de mà.

Document 7: Història de Ceija Stojka

Font: <<https://tinyurl.com/y2shxpfa>>

Ceija Stojka, una gitana roma vivia a Àustria. Només tenia 9 anys quan Alemanya es va annexionar el país i va començar la detenció dels gitans.

La seua família gitana viatjava com a comerciant de cavalls, però ja s'havia vist obligada a abandonar el seu estil de vida quan Alemanya es va annexionar Àustria. "El nostre vagó estava estacionat per a l'hivern ... els alemanys ens van ordenar que ens quedàrem. Els meus pares van haver de convertir la nostra carreta en una casa de fusta, i vam haver d'aprendre a cuinar amb un forn en lloc d'en foc obert", va

dir en els arxius del Museu Memorial de l'Holocaust dels Estats Units.

"[Més tard], els gitans es van veure obligats a registrar-se com a membres d'una altra "raça". El nostre campament estava tancat i col·locat sota vigilància policial".

Document 8: Festa familiar

Font: <www.flickr.com/photos/costicaacsinte/14311105514/>

En alguns països d'Europa occidental molts sinti i roma van tindre èxit en els negocis, els seus fills assistien a les escoles locals i molts sinti i roma serviren com a soldats en la I Guer-

Document 9: Xiquets romanís venent periòdics en el període d'entreguerres.

Font: <www.flickr.com/photos/costicaacsinte/>

ra Mundial. Fins i tot alguns van ser elevats a la noblesa pels seus serveis al país.

Document 10: Músics de Romania. Anys 30

Document 11: Venedors ambulants

Aquestes imatges reflecteixen bastant bé l'assimilació dels gitanos en les societats on es van assentar de manera progressiva. Això no va ser fàcil i, en molts casos, es van convertir en una població marginal. En nombrosos llocs se'ls veia no tant com un grup ètnic sinó com un grup social de baix estatus.

La percepció social dels gitanos ha estat envoltada (fins i tot en l'actualitat) de mites com relacionar-los amb el segrest de xiquets, portar malalties perilloses, fetilleria. Al mateix temps suscitaven curiositat pel seu aspecte, cultura (per exemple, la seua música) o habilitats artesanals o comercials (venda al detall). Tot això generava un rebuig i una desconfiança que els convertia en un grup social vulnerable a persecucions moltes vegades promogudes per les pròpies autoritats.

3. A partir de la informació dels documents anteriors: creus que en l'actualitat es mantenen alguns estereotips sobre els roma? Posa alguns exemples. També pots buscar imatges de contingut similar però que es corresponguen amb l'actualitat. Quins canvis destacaries?

ACTIVITAT 4: EL RACISME CONTRA EL POBLE ROMA

Els roma històricament han sigut un poble perseguit. Els seus continus desplaçaments els convertien en una espècie d'estrangers permanents; la seua resistència a perdre la seua llibertat de moviment i de control de les seues vides, els seus costums estranys per a les societats sedentàries van inspirar alhora curiositat i por. Aquest últim va contribuir a alimentar prejudicis i estereotips que van propiciar la seua persecució des de l'Edat Moderna i que van prosseguir fins a culminar en el Porraimos.

En aquesta activitat esbrinareu com es va passar d'una situació on eren discriminats al mateix temps que eren assimilats, a intentar ser exterminats. En aquest canvi les teories racistes van jugar un paper fonamental. En definitiva, necessitem esbrinar el procés pel qual es va arribar al Porraimos. L'elaboració d'una línia de temps ens ajudarà a visualitzar el procés.

1. Anota les dates dels fets que suposen una discriminació o persecució dels gitanos per a elaborar una línia de temps on es represente el procés que precedeix al porraimos.
2. Quin paper va exercir la teoria racista en aquest procés? Es basava el racisme en alguna teoria científica?

Document 1: La discriminació dels roma

Font: <<https://encyclopedia.ushmm.org/>>

La persecució als romanís (gitanos) a Alemanya, i de fet a tota Europa, va precedir a la presa del poder per part dels nazis en 1933. La policia de Baviera, Alemanya, va mantindre un registre central de romanís des de 1899, i més tard va establir una comissió per a coordinar l'acció policial contra els romanís a Munic. En 1933, la policia d'Alemanya va començar a aplicar de manera més rigorosa la legislació prenazi contra els qui seguien un estil de vida denominat "gitano". Els nazis van jutjar a aquestes persones com a "indesitjables" des del punt de vista racial i van promulgar mesures sistemàtiques de persecució contra els romanís.

Document 2: Llei de Baviera per a la lluita contra gitanos, transhumants i individus sense hàbits de treball, del 16 de juliol de 1926

Font: BRUCHFELD, Stéphane; LEVINE, Paul A. *Tell ye your children, a book about the holocaust in Europe (1933-1945)*. (D'això contareu als vostres fills, un llibre sobre l'holocaust a Europa, 1933-1945'. Secretaria de Govern (Regeringskansliet), 1998.

Article 1

Els gitanos i altres que vagabundegen com a gitanos, els anomenats transhumants, podran només circular amb els seus carros i caravanes si han obtingut permís per a això de les autoritats policials corresponents. Aquesta autorització es concedirà com a màxim pel termini d'un any, i podrà ser cancel·lada en qualsevol moment. (...)

Article 9

Els gitanos i persones transhumants majors de 16 anys que no puguem demostrar una ocupació duradora podran ser enviats, per l'autoritat policial competent, a correccionals per períodes de fins a dos anys, per a preservar l'ordre general.

Document 3: El doctor Ritter entrevistant una dona roma

Font: <<https://tinyurl.com/yy2cyp9f>>

Document 4: Obtenció d'una imatge facial d'un rom. Una de les dues dones amb bata blanca és Eva Justin, col·laboradora del doctor Ritter

Font: <<https://tinyurl.com/y52uukqg>>

Document 5: Eva Justin entrevistant una família roma

Font: <<https://tinyurl.com/y2nn3c2x>>

El nazisme és una ideologia racista. Afirmar l'existència de races i la superioritat d'unes sobre unes altres el que justifica la seua dominació. Els nazis van tindre com a focus jueus i gitanos. Es van preocupar per identificar les persones gitanes a partir de les seues característiques físiques. En aquesta tasca va destacar el doctor Robert Ritter, un psicòleg infantil a la Universitat de Tubinga que en 1936 es va convertir en el director del Centre d'Investigació sobre Higiene Racial i Biologia Demogràfica en el Ministeri de Salut i es va encarregar de l'estudi racial dels gitanos.

Per a identificar els gitanos Ritter va realitzar exàmens mèdics i antropològics. Per exemple, establia el color dels ulls o del cabell, les formes del rostre per als quals treia motles de cera com el que es veu en la imatge. Però sobretot va recórrer a entrevistes en les quals va utilitzar l'amenaça d'enviar als subjectes a la presó o a camps de concentració si no identificaven als seus familiars i on vivien.

En la realització d'aquesta tasca va tindre la col·laboració d'Eva Justin, infermera i antropòloga que parlava romaní el que permetia guanyar-se la seua confiança.

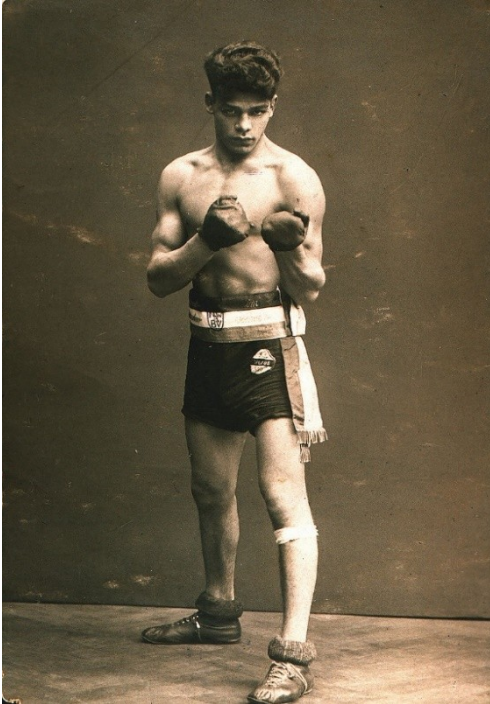
Gràcies a aquestes entrevistes es va poder establir un registre de quasi tots els roma i senti que vivien a Alemanya. Quan es va decretar la seua deportació va ser fàcil detindre'ls.

També es van utilitzar els arxius eclesiàstics per a identificar els gitanos. Alguna cosa que, lògicament no es va poder fer amb els jueus.

3. La biografia de Johann Trollman mostra les conseqüències de fins a quin punt les teories racistes havien penetrat en la ment de molts alemanys. Però també mostra el valor i la resistència davant la injustícia.
- Per què Trollman és privat del seu títol de campió? Com és tractat per la premsa?
  - Com reacciona?

Document 6: La història de «Gipsy» Trollmann

Font: BRUCHFELD, Stéphane; LEVINE, Paul A. *Tell ye your children, a book about the holocaust in Europe (1933-1945)*. ('D'això contareu als vostres fills, un llibre sobre l'holocaust a Europa, 1933-1945'. Secretaria de Govern (Regeringskansliet), 1998.

març de 1933, se li retira el títol de pes mitjà al campió alemany de boxa, Erich Seeling. La raó: és jueu. Ningú ostenta el títol fins a juny de 1933, quan s'enfronten dos boxadors molt desiguals. En una cantonada està l'«ari» Adolf Witt, que té una bona dreta. En l'altra Johann Trollmann. A l'Associació de boxa nazi no li agrada que Trollmann baralle pel títol. La raó: és gitano. Però Johann Trollmann o «Gipsy», que era el seu nom artístic, és un dels boxadors més populars d'Alemanya. Els nazis són sensibles a l'opinió general i l'Associació de boxa fa una excepció. Aquesta associació ha elegit Witt perquè és l'únic que pot ser una amenaça per a Trollmann.

El 9 de juny Witt és humiliat pel seu àgil oponent. Trollmann, de 26 anys, balloteja entorn del seu contrincant durant dotze as-

El salts. Guanya per punts amb gran diferència. Els organitzadors estan incòmodes i es dona el combat per empatat. El públic es posa furiós i amenaça de destrossar el local. Al final, els organitzadors es donen per vençuts i li atorguen el títol de campió alemany de pes mitjà a Trollmann. Immediatament, Trollmann és atacat per la revista especialitzada *Boxsport*. La seua boxa «manca de classe» i és «teatral». Es fa burla del seu «imprevisible caràcter gitano». Huit dies després se li lleva el títol. La seua carrera ha acabat.

No obstant això, Trollmann té un combat programat amb anterioritat al qual acudeix amb el pèl tenyit de ros. Aquesta vegada no balloteja. Es planta enmig del quadrilàter i rep colp rere colp. En el cinqué assalt «Gipsy», ensangonat, sent el compte complet.

Més tard, dos dels seus germans seran portats a camps de concentració. Ell és cridat a files en 1939 i lluita com a soldat d'infanteria a Rússia. Durant un permís, en 1942, és arrestat per la Gestapo i enviat al camp de concentració de Neuengamme. Allí fa els treballs més durs. Els corpulents guàrdies de la SS es diverteixen amb el joc del «campió alemany» boxejant amb el desnodrit Trollmann, de 35 anys. El 9 de febrer de 1943 la SS s'ha cansat i mata a tirs Trollmann.

En 2003 la Federació Alemanya de Boxa va reconèixer el seu títol i va entregar als seus descendents el cinturó de campió.

Document: Els gitanos com a raça corrupta.

Document 7: Les idees sobre els trets dels romanís

Font: <<https://encyclopedia.ushmm.org/>>

En concloure el seu estudi, Ritter va declarar que els romanís, que es van originar a l'Índia, una vegada van ser aris, però que es van corrompre en mesclar-se amb els pobles menors durant la seua llarga migració. Ritter va estimar que al voltant del 90 per cent de tots els romanís a Alemanya eren de sang mixta i, en conseqüència, eren portadors de sang "degenerada" i característiques criminals. Pel fet que suposadament constituïen un perill, Ritter va recomanar que foren esterilitzats per la força. Els restants romanís de sang pura, va argumentar Ritter, havien de ser col·locats en una reserva i estudiar-se més a fons. En la pràctica, es va fer poca distinció entre els anomenats romanís de sang pura i sang mixta de Ritter. Tots van quedar subjectes a la política nazi de persecució i, més tard, d'assassinats en massa.

Document 8: Dr. Johannes Behrendt, Declaració Política de l'Oficina d'Higiene Racial, 1939.

Tot gitano ha de ser considerat malalt hereditàriament, l'única solució és l'eliminació. L'objectiu ha de ser l'eliminació sense vacil·lació d'aquest característic element defectiu de la població”.

Document 9: El criteri “racial” per a identificar els romanís

Font: Fernández Garcés, H., Jiménez González, N., & Motos Pérez, I. (2015). Guia de recursos contra el antigitanisme. Federació Autònoma d'Associacions Gitanes de la Comunitat Valenciana (FAGA).

És important remarcar que el criteri «racial» d'identificació utilitzat per als romanís era molt més estricte que l'utilitzat per als altres grups perseguits. Com a exemple d'això, és suficient recordar que, segons els criteris nazis, una persona era considerada jueva si tenia un avi jueu; no obstant això, **per a ser considerada gitana** bastava que un dels quatre besavis d'aquesta tinguera una part gitana, és a dir: **tindre tan sols un rebesavi gitano era suficient per a ser condemnat.**

Document 10: Testimoniatge d'Hermann Höllenreiner, d'una família sinti que va viure a Múnic

Font: REES, L. (2017): *L'Holocaust*, Barcelona, Crítica, p. 124

La meua mare sí que em va enviar a l'escola, però tenia un mestre al qual jo no li agradava gens; em quedava castigat dempeus en un racó o m'expulsava, i em va donar moltes pallisses [...] Així que vaig deixar d'anar al col·legi. També tractava malament a uns altres sintis [...] En el segon curs, quan s'assabentaven que érem gitanos, els [altres] xiquets ja no podien parlar amb nosaltres mai més; potser era cosa dels seus pares, no ho sé.

4. Reflexió: com van utilitzar els nazis les actituds i prejudicis que ja existien cap als roma per a perpetrar l'intent de genocidi que van dur a terme més tard? Creus que en l'actualitat existeix el risc que torne a passar una cosa semblant?

ACTIVITAT 5: DE LA PERSECUCIÓ AL PORRAIMOS

Les concepcions racistes que va assumir el règim nazi es van centrar en les persones jueves i els roma. Les idees justificades per teories pseudocientífiques i propugnades per intel·lectuals i científics es van traduir en una successió de mesures contra aquestes minories entre les quals destaquen les lleis de Nuremberg. Tot això fonamentava una mentalitat social que afectava els comportaments quotidians i a les persones concretes.

En aquesta activitat s'analitzaran algunes d'aquestes mesures i com van afectar la població Roma.

1. Elabora una llista de les mesures que van incrementar la discriminació i persecució de les persones jueves i roma i indica com van afectar les vides d'aquests últims.

Data	Mesura	Conseqüències
1935	Llei de ciutadania del Reich	

2. Quins van ser els motius que van portar a la creació de camps de concentració específics per als roma?
3. Com era la vida en ells?

Document 1: Les lleis de Nuremberg

En 1935 es van aprovar les anomenades lleis de Nuremberg. En realitat, eren dues: la Llei de Ciutadania del Reich i la Llei per a la protecció de la sang i l'honor alemanys. Totes dues lleis es basaven en els principis racistes que implicaven la discriminació racial a fi de mantenir pur el component racial ari del poble alemany i expulsar a altres grups com a jueus o gitanos considerats com a perillosos.

Els efectes d'aquestes lleis van consistir a identificar la situació racial de cada individu a partir de la seua ascendència social. Així mateix, es van prohibir els matrimonis entre membres de diferents races i fins i tot les relacions sexuals. També se'ls va expulsar dels llocs de l'administració, de l'exèrcit o de certes professions.

Els gitanos van ser objecte d'aquestes lleis especialment de la Llei per a la prevenció de progènie amb malalties hereditàries (per a evitar la proliferació del que els nazis deien "vides indignes de vida") i la Llei contra els delinqüents habituals i perillosos. La primera d'aquestes normes es va traduir en l'esterilització de les dones gitanes.

Document 2: Declaració de Saul Friedländer, supervivent i professor de la història de l'Holocaust

Font: BRUCHFELD, Stéphane; LEVINE, Paul A. *Tell ye your children, a book about the holocaust in Europe (1933-1945)*. (D'això contareu als vostres fills, un llibre sobre l'holocaust a Europa, 1933-1945'. Secretaria de Govern (Regeringskansliet), 1998.

«En maig de 1936, la policia va triar com a pretext l'Olimpíada de Berlín per a detindre a milers de gitanos i transportar totes les famílies, amb els seus carros, cavalls i altres pertinences, a l'anomenat el campament Marzahn; contigu a un escombriaire, d'una banda, i per l'altra, a un cementeri. Inmediatament el campament va ser envoltat de filats de púes. En realitat, havien establert un camp de concentració per a gitanos en un suburbi de Berlín. Va ser des de Marzahn i altres campaments similars contigus a ciutats alemanyes, que alguns anys després es van enviar a milers de gitanos als camps d'extermini de l'est».

Document 3: El primer camp de concentració per als romanís: Marzahn

Font: <<http://www.holocaustresearchproject.org>>

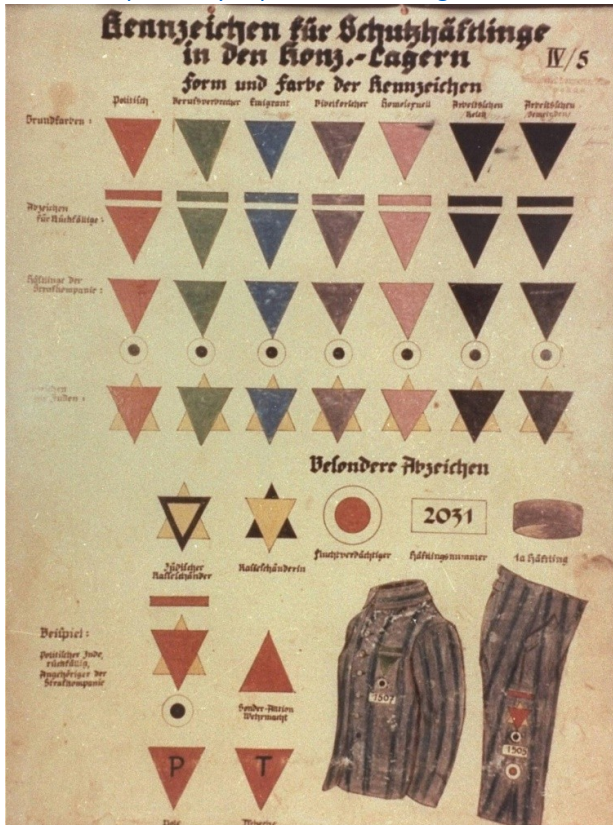

Al juliol, la policia va arrestar 600 gitanos i els va portar, en 130 caravanes, a un nou camp especial d'internament de gitanos (Zigeunerlager). Les famílies gitanes arrestades vivien amuntegades, ja que només disposaven de 3 bombes d'aigua i 2 banys.

En els mesos següents l'arribada de noves famílies va augmentar la població fins a les 1.400 persones. En aquestes condicions d'amuntegament les malalties van proliferar. El camp era vigilat per policies amb gossos. Alguns gitanos podien eixir durant el dia amb permís per a fer treballs forçats.

Document 4: L'extensió dels camps de concentració per als romanís (Zigeunerlager)

Font: <<https://encyclopedia.ushmm.org>>

Aquest sistema ràpid es va generalitzar en altres ciutats alemanyes en els anys següents. Les autoritats locals van recloure els gitanos en camps com el de Marzahn. Al principi els seus habitants podien eixir a treballar, però posteriorment van ser obligats a fer treballs forçats i més tard deportats a Auschwitz en 1943.

Els motius per a arrestar-los i recloure'ls eren per ser considerats com a "delinqüents habituals" o persones "asocials". En quasi tots els camps de concentració va haver-hi presoners romanís i eren identificats per triangles que es cosien a la roba: negre si eren considerats "asocials" o verd si eren criminals "professionals". Més tard es va identificar als gitanos i gitanes amb el color marró.

Document 5: La discriminació

Font: Otto Rosenberg: *Un gitano a Auschwitz*

Un dia el mestre se'm va acostar i em va dir:

—Otto, no et puc mantindre en la categoria de treballs durs.

—Per què no? Si treballo ací, en la secció de pintura, i si és perquè els colors...

—No, no és per això.

Tampoc podien donar-me el got de llet que donaven a tots els obrers. Ordres de dalt.

—Però, per què als altres sí i a mi no?

Gens de llet. Podia acomiadar-me també dels pocs grams de carn que em corresponien per ser obrer d'una secció de treballs pesats.

A partir d'aqueix moment ja no m'estava permès menjar juntament amb els altres. Això va ser el més terrible. Era absurd, jo no havia fet mal a ningú, i pensava i actuava com el xiquet que era. Ni tan sols durant el desdijuni podia assegurar-me a la taula amb la resta: havia d'anar al pati i menjar-me el meu tros de pa tot sol, assegut en una pila de llenya.

Em vaig sentir relegat, aïllat. A alguns els feia llàstima, i de tant en tant em regalaven alguna cosa o intentaven animar-me, però també hi havia molts als quals els era igual.

Un dels obrers de major edat de la fàbrica, el senyor Fischer, un homenet de tot just un metre seixanta amb les puntes del bigot cap amunt, em posava el menjar en una escudella i me la deixava al costat de la pila de llenya.

—És tot el que puc fer, Otto.

Així em deixava el menjar. Estic segur que tenia prohibit fer-ho.

Moltes persones van deixar de parlar-me i unes altres fins i tot de saludar-me.

Per Nadal un tal Knop em va donar d'amagat un paquet amb coses per a xiquets i em va dir:

—Pren això, xic.

Crec que haurien sigut fins i tot més amables amb mi de no ser perquè temien la Gestapo i al fet que algú els acusara:

—Aquell va donant coses al gitano. S'arriscarien al fet que els citaren.

Document 6: Xiquets romanís jugant en el camp d'internament de Jargeau (França)Font: <<http://www.holocaustresearchproject.org>>

Els xiquets i xiquetes sinti i romanís també van ser víctimes, internats amb les seues famílies en els campaments municipals i estudiats i classificats per científics racials. Entre 1933 i 1939, les autoritats van arrabassar molts d'ells a les seues famílies i els van portar a llars especials on eren tutelats per l'estat.

Els escolars gitanos que faltaven a l'escola van ser considerats delinqüents i enviats a escoles especials per a joves; aquells que no parlaven alemany van ser considerats febles i enviats a "escoles especials" per a discapacitats mentals.

Igual que en el cas dels jueus, els xiquets i xiquetes gitanos també van patir comunament les burles i els insults dels seus companys de classe, fins a març de 1941, quan el règim va excloure els romanís i sintis de les escoles públiques.

Document 7: El principi de la fi

Font: Santos, T., Macías, F., Amador, J., Cortés, D. (2016). 'Samudaripen, El Genocidi Gitano: ¿Volveremos a Repetir la Historia?', Scientific Journal on Intercultural Studies, 2(1), 2- 29.

Embolicats en aquest discurs racista, entre el 12 i el 18 de juny de 1938 es va instaurar la "setmana de la neteja gitana" ("Zigeunerauf-räumungswoche", també dita "Aktion Arbeitschau Reich" i "Bettlerwoche"). Durant aquesta setmana es va endurir la persecució de persones gitanes, així com l'enviament de membres d'aquesta comunitat a camps de concentració. Això, igual que la "Kristallnacht" per al poble jueu en aquest mateix any, va significar el principi de la fi. Aquest moment es considera el compte enrere fins a l'aparició dels primers documents nazis que esmentarien la necessitat d'una "solució final" per al "problema" gitano.

ACTIVITAT 6: EL PORRAIMOS

Les idees racistes es van convertir en lleis i aquestes van donar lloc diverses maneres d'actuar contra el poble roma. La persecució i violència contra els seus membres es va incrementar fins a arribar al genocidi. Aquest va adoptar diverses formes: l'esterilització, la deportació i l'homicidi. El que va ocasionar més víctimes va ser l'assassinat en massa per trets. Aquest va ser planificat igual que l'eliminació d'altres grups socials. Això va ocórrer a tot el territori controlat pels nazis o aliats com va ser el cas d'Hongria o Romania.

L'objectiu d'aquesta activitat és documentar el porraimos: conèixer què va passar, qui ho van patir a partir de textos informatius i els testimoniatges d'algunes de les víctimes.

1. A quins grups va afectar el genocidi nazi? Com es va justificar?
2. Completa la línia de temps iniciada en l'activitat anterior amb les decisions que van conduir al porraimos.

Document 1: L'aplicació de la política d'extermini

Font: Heye, Uwe-Karsten, Joachim Sartorius & Ulrich Bopp, eds., 2000. Learning from History: The Nazi Era and the Holocaust in German Education. Berlín: Press and Information Office of the Federal Government. Citat en <<https://www.unionromani.org/notis/2009/noti2009-02-06b.htm>>

Investigacions recents dutes a terme als Estats Units i Alemanya estan en desacord amb el convencional argument que els jueus van ser les úniques víctimes del genocidi nazi. És cert que l'assassinat dels jueus va ser diferent de l'assassinat de presos polítics i oponents estrangers que van realitzar els nazis, perquè es basava en els seus orígens ètnics i no en el seu comportament.

El règim nazi va aplicar una política d'extermini consistent i inclusiva basada en l'herència només contra tres grups d'éssers humans: els discapacitats, els jueus i els gitanos. Els nazis van matar multituds, incloent-hi oponents polítics i religiosos, membres de la resistència, elits de les nacions conquistades i homosexuals; però sempre basant aquests crims en les creences, accions i estatus de les víctimes.

Es van aplicar diferents criteris per a l'assassinat dels discapacitats, jueus i gitanos. Els membres d'aquests grups no podien escapar a la seua destinació canviant el seu comportament o creença. Van ser seleccionats perquè existien.

Document 2: Interpretació de l'extermini dels gitanos.

Font: Eric Haberer: "The second sweep: Gendarmerie killings of Jews and Gypsies on January 29th, 1942", Journal of Genocide Research, 3(2): 207-18, p. 212.

Respecte a la persecució dels gitanos, cal assenyalar que la seua situació va ser la mateixa que la dels jueus. El seu extermini va formar part de l'agenda dels nazis per a erradicar 'vides sense cap valor'. Embolicat enmig de l'Holocaust, el genocidi dels roma en l'est continua sent una història sense contar. En certa manera, la seua persecució va ser encara més despietada, ja que no posseïen cap 'valor econòmic' i eren tradicionalment considerats com un grup particularment asocial, criminalment tendenciosos i d'aparença, cultura i llenguatge estrangers.

Document 3: La preparació de l'extermini dels gitanos

Font: Michael Burleigh & Wolfgang Wippermann. *The Racial State: Germany, 1933*-Cambridge: The University Press. (1991:121-25). Cit. por HANCOCK, Ian F. *We are the Romani people*. Univ. of Hertfordshire Press, 2002.

El document nazi més antic que fa referència a 'la introducció de la solució total al problema gitano en l'àmbit nacional i internacional' va ser escrit durant l'adreça del secretari d'Estat i posterior ministre de l'Interior en març de 1936, Hans Pfundtner. La primera referència específica a 'la solució final de la qüestió gitana' va ser obra d'Adolf Würth, de la Unitat d'Investigació d'Higiene Racial, en setembre de 1937. La primera declaració del partit oficial referint-se a això va ser expedida en març de 1938 i signada per Himmler.

El 21 de setembre de 1939, va tindre lloc a Berlín una conferència de política racial organitzada per Heydrich que, probablement, va ser decisiva en la 'solució final a la qüestió gitana'. El 17 d'octubre de 1939, l'Oficina Principal de Seguretat del Reich va enviar una carta als seus agents locals en la qual afirmava que la 'qüestió gitana' anava a regularitzar-se prompte a tot el territori del Reich. En aquell moment, Adolf Eichmann va recomanar que la 'qüestió gitana' se solucionara alhora que la 'qüestió jueva'. Himmler va signar aquesta ordre enviant els gitanos d'Alemanya a Auschwitz, la 'solució final de la qüestió gitana' havia començat.

Document 4: Deportació de gitanos roma i sinti a Asperg, 22 de maig de 1940

Font: [Bundesarchiv R_165_Bild-244-48, Asperg, Deportation von Sinti und Roma.jpg](#)

Durant la II Guerra Mundial a mesura que avançava l'exèrcit alemany desenes de milers de gitanos eren detinguts i deportats a camps de concentració. Famílies senceres van ser deportades. Les autoritats nazis eren conscients de la importància dels llaços familiars per als gitanos. Es van adonar que capturant tota la família es reduïen els conflictes i problemes burocràtics que solia compor-

tar la seua deportació i internament.

Document 5

Font: Llibre del Monument del Museu d'Estat d'Auschwitz, 1993.

“El decret de Himmler del 16 de desembre de 1942 (Auschwitz-Erlass), segons el qual els gitans havien de ser deportats a Auschwitz-Birkenau, va tindre el mateix significat per als jueus que la conferència de Wannsee el 20 de gener de 1942. El decret i el butlletí posteriors, del 29 de gener de 1943, poden considerar-se la conseqüència lògica de la decisió presa a Wannsee. Després de decidir que la destinació dels jueus era l'extermini en massa, era natural que els grups perseguits racialment, entre ells els gitans, havien de ser víctimes de la mateixa política”.

Document 6: Localització dels principals guetos, camps de concentració i d'extermini on va haver-hi persones roma recloses entre 1939 i 1945

Font: <<https://encyclopedia.ushmm.org/images/large/f528d3f1-1758-4a5a-87b2-b51720502b75.gif>>

A mesura que el domini i influència alemanys s'anaven estenent per tota Europa les seues polítiques de persecució i extermini de jueus i gitans també es van estendre, encara que va haver-hi situacions diferents segons les regions. En la zona controlada directament pels alemanys, els gitans van ser internats en guetos i camps de concentració.

Als països bàltics i altres zones que pertanyien a la Unió Soviètica els Einstzgruppen, unitats mòbils d'execució, van afusellar milers de gitans. A Sèrbia van ser assassinats entre 1.000 i 12.000 gitans. A Romania, un país aliat d'Alemanya, la policia i els militars van deportar entre 1941 i 1942 entorn de 26.000 gitans que van haver de desplaçar-se a Transnístria, una regió situada entre els rius Dièspier i Bug. Era una zona inhòspita, mancada de mitjans per a protegir-se del fred i el vent i per a proveir-se d'aigua, aliments i combustible. Van haver d'improvisar el seu allotjament cavant clots. En aquesta situació van morir milers.

Document 7:

Font: SIERRA ALONSO, María. Per a conèixer el "Porrajimos": el genocidi gitano sota el nazisme. *Andalusia en la història*, 55, 28-31., 2017.

Els gitans de tota Europa van ser deportats a camps llunyans: holandesos que començaven el dia a Polònia, austríacs que acabaven els seus dies en el gueto de Lòdz, francesos

que després de passar mesos en camps de confinament locals eren tancats en trens sense destinació fixa... Uns altres van anar directament crivellats tan prompte com els localitzaven els Einsatzgruppen (esquadrons especials itinerants d'execució), que van deixar un dens rastre de famílies mortes en els territoris ocupats de la Unió Soviètica. Segons un dels primers historiadors del genocidi romaní, Michael Zimmermann, a Polònia, Sèrbia, l'URSS i regions bàltiques, van ser assassinats per la policia de seguretat de la Wehrmacht o els Einsatzgruppen molts més gitanos que els que van morir en els camps.

Document 8: Auschwitz

Font: <<http://www.xtec.cat/~cgonza2/imagenes/imagenes%20primer%20BAT/entreguerres/llguerramundial/Auschwitz%20pla>>

Auschwitz, arquitectura para el genocidio

El 27 de enero se conmemora el 60.º aniversario de la llegada de los aliados a Auschwitz, el campo de concentración nazi donde murieron alrededor de 1,5 millones de personas durante la Segunda Guerra Mundial

AUSCHWITZ II BIRKENAU

Cronología de Auschwitz

1 DE SEPTIEMBRE, 1939. Los nazis alemanes invaden Polonia. Empieza la II Guerra Mundial	JUNIO, 1940. Primer transporte de prisioneros políticos polacos	SEPTIEMBRE, 1941. Se utiliza por primera vez el gas Zyklon-B	MAYO, 1942. El Dr. Josef Mengele comienza los experimentos médicos en prisioneros	JUNIO, 1944. Se construyen cámaras de gas y crematorios con capacidad para 5.000 cuerpos diarios	NOVIEMBRE, 1945. Se desmontan las cámaras de gas y los crematorios
ENERO, 1940. Los nazis escogen Auschwitz, ubicado en Polonia, como campo de concentración	MARZO, 1941. Se ordena una masiva expansión de Auschwitz, incluyendo un nuevo campo en Birkenau para 100.000 prisioneros	ENERO, 1942. Comienza la matanza de judíos en Birkenau	OCTUBRE, 1944. Se utiliza por última vez la cámara de gas	ENERO, 1945. Los nazis evacúan el campo ante la llegada del Ejército Rojo	

FUENTE: The History Place; www.auschwitz-muzeum.oswiecim.pl/

Auschwitz era un complex de camps d'extermini creat pels nazis a Polònia a partir d'unes barraques militars abandonades. Entre 1940 i 1941 van ser deportats allí 1,3 milions de persones. Van morir 1,1 milions en la seua majoria jueus. A Auschwitz també van ser deportats 23.000 gitanos dels quals 21.000 van morir en la seua majoria en les cambres de gas i

com a conseqüència dels treballs forçats i malalties derivades de la falta d'alimentació, l'extenuació en el treball forçat i la falta d'higiene i atenció sanitària.

Dins d'Auschwitz hi havia una part exclusiva per als presoners gitanos molt prop de l'hospital on els metges de les SS van dur a terme terribles experiments i investigacions pseudocientífiques en xiquets, bessons i adults. També es practicava l'esterilització forçosa i la castració. Un dels metges va ser Josef Mengele anomenat l'"Àngel de la Mort" perquè tractava de guanyar-se la confiança dels xiquets per a després dur a terme els seus experiments.

Document 9: Entrada al camp d'Auschwitz

Font: <<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/auschwitzcampentrance.jpg>>

A aquest camp van arribar centenars de milers de deportats procedents de diverses parts d'Europa mitjançant un sistema logístic eficaç que usava el ferrocarril com a mitjà de transport. En vagons de bestiar eren tancats fins a un centenar de persones, sense aigua ni menjar, amb tot just una xicoteta finestra per a respirar i en la qual passaven diversos dies fins a arribar a la destinació final. Molts d'aquests presoners van morir durant el viatge.

Document 10: Desembarcament dels presoners

Font: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/89/selection_birkenau_ramp.jpg/897px-selection_birkenau_ramp.jpg>

En arribar a l'estació eren desembarcats entre colps i crits i eren classificats. Les dones, ancians i els xiquets a un costat, els homes a un altre. Tots ells eren obligats a desprendre's de les seues pertinences. Posteriorment, es conduïa al primer grup a les cambres de gas amb el pretext que anaven a dutxar-se. Allí eren assassinats amb el gas letal Cyclon B. Els homes que podien treballar feien treballs forçats fins a morir. La resta també eren conduïts a les cambres de gas. Posteriorment, en els forns crematoris es cremaven els cadàvers. Quan se sobrepassava la seua capacitat se'ls enterrava en enormes fosses comunes.

Document 11: El camp gitano a Auschwitz-Birkenau

Font: Otto Rosenberg: *Un gitano a Auschwitz*

Ens van portar a patolls al camp de concentració de Birkenau, al qual anomenaven *Zigeunerlager*, això és, camp de gitanos. Érem molts els que marxàvem, sempre en fila; a la carrera ens van ordenar en formacions, ens cridaven:

—A veure, tu per aquesta part! Tu per aquella! Tu per allà! Tu vine per ací!

Ens espentaven contínuament i un darrere l'altre vam ser assignats a diferents blocs; a mi em va tocar el número tres. Els blocs eren barraques que originalment s'havien utilitzat com a quadres de cavalls, solament que no les deien barraques, sinó blocs. Hi havia uns vint-i-tres, o tal vegada vint-i-sis, i estaven col·locats en dues fileres. Cada bloc mesurava uns deu metres de llarg, potser una mica més, i quatre o cinc d'ample.

En total, l'anomenat camp de gitanos mesurava uns cent cinquanta metres per cent. Dins de les barraques hi havia taulons de fusta que servien com a lliteres, col·locats de tres en tres, un damunt de l'altre. En cada llitera vivien diverses persones, o una família sencera. Damunt dels taulons de fusta hi havia sacs farcits de serradures, que feien de vegades de màn-fegues. Les bastes mantes amb les quals ens cobríem les havien portades els jueus, deportats com nosaltres a Auschwitz. En el centre de la barraca hi havia una estufa gran que després, algun temps després de la meua arribada, van recobrir amb rajoles. A pesar que l'alimentaven per dos costats, a l'hivern mai arribava a calfar del tot la barraca.

Document 12: Interior d'un dels barracons

En la fotografia es mostra en interior d'un dels barracons de la secció B II camp de concentració d'Auschwitz – Birkenau, on vivien les famílies roma. En la inscripció del sostre pot llegir-se “sigues honest”. Dispersa pel sòl està la roba per a eixugar-se amb l'única estufa, una cosa inusual en una situació on conservar els objectes personals com la roba o el cassó per a recollir el menjar era una qüestió de vida o mort. Perdre aquests objectes o que li foren robats suposava una mort probable per als presoners.

El **16 de desembre de 1942**, Heinrich Himmler va ordenar que tots els gitanos que encara vivien en el Reich

alemany foren deportats a Auschwitz. Això suposava la fase final del pla d'extermini dels roma. En l'abril de **1943** va començar la deportació massiva dels romanís txecs i els sinti. Més de 20.000 van ser amuntegats en 32 barracons de fusta en “el campament de famílies gitanes”.

3. Per què són importants les dates de 16 de maig i 2 d'agost per a la història dels romanís?
4. Ordena en una seqüència cronològica els que va ocórrer poc abans de la primera data i la segona.

Document 13: Què va ocórrer el 16 de maig de 1944?

Font: <<https://baxtalo.wordpress.com/2014/05/16/16-de-mayo-dia-de-la-resistencia-romani/>>

Les dates oficials commemoren El Dia de l'Holocaust Romani “Samudaripen” el **dia 2 d'agost** perquè va ser la data en què totes les persones romanís que estaven tancades en el camp, els que quedaven, van ser gasades. En realitat, els nazis haurien volgut acabar uns mesos abans amb ells, el **16 de maig de 1944**, data en la qual hi havia en aqueix camp al voltant de 6.000 presos romanís. La resistència en conèixer aquests plans ho va comunicar immediatament als condemnats romanís que van conèixer la notícia el dia 15.

El dia 16 els roma no es van personar per al recompte de presos i van decidir no cooperar en absolut amb els seus carceraris SS. Els roma es van tancar en els seus barracons, van forçar el magatzem on es guardaven els instruments de treball i es van armar amb pics, pales i van desmuntar les lliteres per a fer-se estaques amb elles. Els xiquets i xiquetes van recollir pedres per a defensar-se. Fins i tot van usar barres de pa com a armes. Quan aqueixa vesprada els oficials SS van entrar al campament per a dur a terme el seu macabre pla es van trobar amb un grup d'homes, dones i xiquets disposats a lluitar fins a la mort per les seues vides.

Mai havia ocorregut gens similar a Auschwitz i tampoc va succeir després, tots dos bàndols van perdre vides. Els SS estaven estupefactes, no havien pogut preveure aquesta revolta. La pèrdua d'un nombre important del seu contingent i la por al fet que la revolta s'estenguera van decidir abandonar la seua idea. Aqueix dia cap roma va ser portat a les cambres de gas, encara que van ser castigats al dejuni.

El **23 de maig de 1944** els nazis van seleccionar 1.500 presos, els més forts, per a ser traslladats al camp Auschwitz I [que després van ser traslladats a altres camps]. En el camp B II van quedar menys de 3.000 presoners, en la seua majoria xiquets i xiquetes, fins al dia 2 d'agost en el qual tots, sense excepció, van ser assassinats en les cambres de gas.

Document 14: La resistència romani

Font: <<http://www.eldesvandelmuseo.com/dia-de-la-resistencia-romani-insurreccion-del-16-de-mayo-de-1944/>>

El **16 de maig** és el Dia de la Resistència Romani, una data que ha calat profundament en el cor del moviment activista juvenil com un fet destacable i significatiu que posa de manifest no solament la revolta d'aquest dia en la Secció del Campament B II d'Auschwitz- Birkenau el Campament Gitano, sinó que també visibilitza la lluita activa contra la privació de drets i en contra del registre “racial” mantinguda des de l'inici. La comunitat roma i sinti va estar organitzada, van

ser part dels grups de resistència, i participant des de diferents posicions van poder jugar un paper important en els moviments d'alliberament nacional de l'Europa oriental i del sud-est que es van donar en els territoris ocupats, també va haver-hi cooperació amb el moviment de resistència a França.

Document 15: *Dazlo Tilany que parla de la liquidació del campament romani*

Font: <<http://www.eldesvandelmuseo.com/dia-de-la-resistencia-romani-insurreccion-del-16-de-mayo-de-1944/>>

“Un guàrdia de la SS va relatar la gran dificultat en l'acció especial en el campament dels gitanos, ja que aquesta va ser la major que s'havia dut a terme a Auschwitz... Els gitanos, *que saben el que els esperava*, van cridar, es van desencadenar baralles, hi hagueren trets i molts ferits. Els reforços de les SS van arribar quan els camions només estaven mig plens. Els gitanos fins i tot usaven pans com a míssils. Però les SS eren massa fortes, massa experimentades, massa nombroses”.

Els documents següents narren històries de persones gitanes que van aconseguir sobreviure al porrajimos. Aquestes biografies revelen els seus sofriments i el seu desig de sobreviure. En aquesta activitat es tracta de reconèixer les diferents etapes que van des de la discriminació, la detenció, deportació i extermini dels gitanos a través de la vida d'aquestes persones.

5. En xicotet grup analitzeu aquestes biografies per a esbrinar:

- Com i on vivien abans de la II Guerra Mundial.
- Com estava organitzada la seua família, qui solien compondre una família.
- Per què els detenen, on els porten.
- Què els va succeir en el camp de concentració o en el d'extermini.
- Com se senten, per què els costa tant recordar.

MÉS INFORMACIÓ: Es poden consultar altres biografies en:

<<https://encyclopedia.ushmm.org/content/es/gallery/genocide-of-european-roma-gypsies-1939-1945-stories?parent=es%2F4500>>

Document 16: Deportació d'una família d'Istrate , gitano romanés.

Font: Exposició Memòria Gitana. Yahad-in-Unum.

La família d'Istrate va ser arrestada per la policia a la ciutat de Ciorasti. Eren nòmades i s'havien establert temporalment al poble, transportaven calderes i tendes. Els pares d'Istrate , Bucolo i Rucovina treballaven el coure. La policia va portar als gitanos de caserna en caserna fins al riu Bug. Una vegada allí, despullats de totes les seues pertinences, la família d'Istrate va ser forçada a mudar-se a un búnquer (un refugi cavat en el sòl). La seua àvia, Zorila, va morir allí a causa de les penoses condicions de vida. Al final de la guerra, Istrate i la resta de la seua família van ser obligats a tornar caminant a Romania.

Document 17: Testimoniatge de Peter Höllenreiner

Font: <<http://www.laregion.es/articulo/espanha/testimonio-gitano-sobrevivio-exterminio-nazi-arrebato-36-familiares/20161128174850667435.html>>

El testimoniatge del gitano que va sobreviure a l'extermini nazi, el qual li va arrabassar 36 familiars

Una vegada a Auschwitz la seua memòria es dilueix però relata que els seus pares i els seus germans van ser "esterilitzats" i que a dones embarassades "els extreien del ventre als bebés i els hi tornaven a ficar"

Peter Höllenreiner, supervivent d'Auschwitz
Mónica Collado 28/11/2016 17.48 h.

A penes tenia 4 anys en 1943 quan el van portar amb la seua família a un camp de concentració nazi perquè eren gitanos, i hui Peter Höllenreiner, que va sobreviure a Auschwitz, rememora la seua història per a reivindicar l'oblitat holocaust romaní i reclamar que es repare la dignitat d'un poble quasi exterminat.

Als seus 78 anys, aquest alemany de Munic reconeix que "quasi no té records" del seu pas per quatre camps d'extermini, però en la seua memòria perviu quan, amb 6 anys, les forces britàniques van alliberar el camp Bergen-Belsen i els supervivents van besar les mans als soldats "plorant, donant les gràcies i cridant llibertat!".

Hui ha recuperat la seua història a València en el sisé Seminari Internacional Roma, que durant tres dies vol reflexionar i rescatar la memòria històrica del genocidi del poble gitano en la Segona Guerra Mundial, en la qual van ser exterminats mig miler de romanís, entre el 25 i 50 % del total de la població d'Europa.

Recorda que ja abans de ser detingut la seua vida a Alemanya era de "maltractament" per ser gitano: en el col·legi estava en l'últim banc i no li deixaven preguntar -"no tenia dret"- i fins i tot els seus pares no van poder posar-li en nàixer el nom de lanosec (lluitador per la llibertat) perquè no va ser autoritzat per "inapropiat per a un xiquet".

El seu pare, Josef, era militar de l'exèrcit alemany, com el seu oncle, i tots dos van ser expulsats "per motius racistes", i dins del camp de concentració, on feia tasques de neteja i ordre, va encapçalar la coneguda com a rebel·lió gitana que va evitar en 1944 que tots foren exterminats i pogueren salvar-se.

Una vegada a Auschwitz la seua memòria es dilueix, però relata que els seus pares i els seus germans van ser "esterilitzats" i que a dones embarassades "els extreien del ventre als bebés i li'ls tornaven a ficar" i que, a les ordres del doctor Josef Mengele, es feien trasplantaments d'òrgans i de parts del cos com les orelles.

[...] compte que el seu pare va rebre "20 o 30 pals" dels guàrdies per tractar d'aconseguir llet per al bebé d'una dona jueva, que va apreciar el detall i va resar pels Höllenreimer "cada dia", fins que la van veure anar a la cambra de gas.

"És diferent psicològicament viure un trauma que viure l'horror. Això no es pot descriure", assegura aquest supervivent, que va perdre 36 membres de la seua família en l'extermini gitano i va poder refer la seua vida (es va casar amb una alemanya no gitana i va tindre un negoci

d'antiguitats). "Em vaig ajudar a mi mateix a sobreviure".

Sentia un "odi tan gran" quan veia tatuat al seu braç el "Z3591" que l'identificava a Ausch-

Document 18: Història de Ceija Stojka

Font: <https://tinyurl.com/y2shxpfa>

Ceija Stojka tenia 10 anys quan la van enviar al primer de tres camps de concentració.

El seu pare va ser enviat al camp de concentració de Dachau per ser "tímid pel treball". Les seues cendres van ser retornades a la seua mare mesos després. Ceija, la seua mare i els seus germans van ser carregats en un tren amb destinació a Auschwitz, on els esperava una experiència horrible.

"Els morts estaven apilats a les cantonades i contra les portes", va dir en una entrevista per a la pel·lícula *Forget Us Not*.

"Durant dies interminables, ens quedem dempeus. No hi ha menjar, no hi ha aigua. Tots els bebés i dones embarassades morien. La porta es va obrir i la paret de dones mortes i embarassades va caure. "La gent estava tractant d'atrapar les gotes de pluja en la boca i les SS les van disparar per no mantindre's en la fila".

La mare de Ceija havia cosit trossos de pa a la seua roba per a ajudar-los a sobreviure. Va amagar els seus fills davall de les seues falces per a assegurar-se que foren enviats a barraques de treball en lloc de les cambres de gas. Ceija treballava en una pedrera, després que la seua mare va convèncer els guàrdies que tenia 16 anys i era prou forta, no deu.

La seua pell estava marcada amb el número Z6399. "Em van llevar el nom i en el

witz -la z de zigeuner (gitano)- que se'l va llevar, però en saber que a Israel els nets dels jueus se'l gravaven com a record, va decidir fer el mateix, encara que va llevar la z i va afegir el símbol jueu en record de la seua pròpia àvia [...].

seu lloc van tatuar un número al braç. No m'averkonyiré d'això", va dir ella anys més tard.

El braç de Ceija va ser marcat amb el seu 'número' per la resta de la seua vida.

El germà menor de Ceija va morir de tifus a Auschwitz. Ceija, la seua mare i una germana van ser enviades al camp de concentració de Ravensbruck a Alemanya, on les guàrdies sàdiques les van maltractar. Ceija va recordar un, anomenat Binz, en particular:

Tenia un gos gran que podia atacar-la i matar-la. Sense advertiment. Un dia estàvem penjant llençols congelats en el fred i una anciana va entropessar. Binz li va colpejar el cap mentre jeia en el sòl fins que li van eixir els cervells.

Binz va planejar torturar la mare de Ceija submergint-la en aigua gelada, després de descobrir que havia mentit sobre l'edat de Ceija. En assabentar-se d'això, Ceija i la seua mare van fugir en un camió que es dirigia a un altre campament alemany, Bergen Belsen, i van deixar darrere la resta de germans de Ceija en el caos.

"Fou llavors quan va començar la vertadera misèria", va dir Ceija de la seua primera nit en Bergen Belsen. El xiquet d'11 anys dormia en un munt de cadàvers recentment assassinats. "Els vaig demanar perdó i em vaig enterrar en els cossos per a tractar de mantindre'm calent".

Ella i la seua mare van sobreviure menjant "paper i trossos de cuir", fins que un dia, mentre tancava els ulls i els dels morts per respecte, Ceija va escoltar un colp fort. "La paret pròxima a mi es va esfondrar", va dir. "Hi havia tancs. Un jove estava allí amb un uniforme desconegut. Es va acostar a mi i em va dir: soc el teu llibertador".

Les forces aliades havien arribat i ella i la seua mare van ser alliberades. Tenia només 12 anys. La mare de Ceija la va espantar 700 milles en un carretó cap a la tercera ciutat més gran d'Àustria, Linz, que era un lloc de reunió per a la població romaní. Miraculosament, els seus quatre germans supervivents van trobar el seu camí a la ciutat, i la família es va reunir.

Ceija va estar sense llar durant nou anys, venia catifes perquè la seua ocupació familiar de comerciar amb cavalls encara estava prohibida. Més tard, va escriure i va pintar sobre la seua experiència, i es va convertir en una artista coneguda i activista per la consciència dels romanís assassinats en l'Holocaust.

ACTIVITAT 7: EL FINAL DE LA GUERRA I EL RETORN

A principis de 1945 era previsible la derrota d'Alemanya i la fi de la guerra. Els alemanys van tractar d'ocultar els seus crims genocides i van intentar destruir el major nombre de proves. A mesura que l'exèrcit soviètic avançava des de l'Est, les autoritats alemanyes van decidir traslladar els supervivents dels camps en el que han anomenat "les marxes de la mort".

Quan els soviètics van alliberar Auschwitz a penes quedaven supervivents gitanos igual que en els altres camps com Buchenwald o Bergen-Belsen. Molts es van haver d'enfrontar al fet d'haver perdut a quasi tots els seus familiars i el seu lloc de residència, fins i tot la seua nacionalitat.

Els vencedors van detindre a gran part dels responsables nazis de l'Holocaust en el més ampli sentit d'aquest terme i els van jutjar a Nuremberg. La majoria van ser condemnats, però molts nazis van aconseguir escapar a països amics com Espanya o Xile i uns altres van aconseguir ocultar el seu passat i es van integrar en la societat alemanya.

L'objectiu d'aquesta activitat és reflexionar sobre la destinació de les víctimes després de la guerra i d'alguns dels qui van contribuir al fet que el porraimos succeïra.

1. Què va succeir amb els perpetradors del genocidi dels gitanos?
2. A partir de la biografia d'Otto Rosenberg i dels testimoniatges analitzats en activitats anteriors quines dificultats van trobar els supervivents?
3. Per què creus que han tardat tant a començar a reconèixer al poble gitano com a víctima de les atrocitats dels nazis?

Document 1: El judici de Nuremberg.

Font: <<http://www.eldesvandelmuseo.com> i <http://plataformakhetane.org>>

Hem d'assenyalar que en els judicis de Nuremberg no es va jutjar a cap culpable pels crims cometos contra les víctimes roma i Sinti durant l'Holocaust. Tampoc cap supervivent roma o sinti va ser convidat a donar el seu testimoni. Molts dels qui havien col·laborat en l'Holocaust no van ser condemnats per falta de proves com el doctor Robert Ritter (vegeu activitat 4) que després d'un judici en el qual va ser sobresegut per falta de proves va recuperar el seu treball com a psicòleg en una oficina de salut pública.

D'altra banda, la comunitat romaní mai va rebre indemnitzacions per crims de guerra com a poble. Aquests fets no fan més que posar en relleu la invisibilitat i la memòria silenciada que fins i tot ha donat lloc a la negació del genocidi romaní.

Document 2: L'oblit del Porraimos

Font: <<https://encyclopedia.ushmm.org/content/es/article/genocide-of-european-roma-gypsies-1939-1945>>

Després de la guerra, la discriminació contra els roma va continuar quan la República Federal d'Alemanya va decidir que totes les mesures preses contra els roma abans de 1943 eren polítiques legítimes de l'estat i els roma no tenien dret a restitució. L'empresonament, l'esterilització, i fins a la deportació van ser considerades com a polítiques legítimes. Més, la policia criminal de Baviera va assumir els arxivaments d'investigació de Robert Ritter, inclouent-hi el seu registre dels roma a Alemanya. Ritter, l'expert racial nazi sobre els roma, va rendir les seues credencials i va tornar al seu treball anterior en psicologia de xiquets. Els esforços per a sotmetre al Dr. Ritter a judici per la seua complicitat en la matança dels roma va acabar amb el seu suïcidi en 1950.

El canceller alemany Helmut Kohl va reconèixer el genocidi nazi contra els roma en 1982. En aquest moment, la majoria dels roma que hagueren tingut dret a la restitució sota la llei alemanya ja havien mort.

Document 3: La volta a la vida.

Font: Otto Rosenberg: *Un gitano a Auschwitz*

Però de totes maneres vam ajudar, vam recollir enderrocs i vam netejar les pedres. Després de tot, Berlín és la nostra ciutat. Això sí, ens va costar molt, perquè en aquells dies no es parlava encara de reparacions o indemnitzacions. Per a això vam haver d'esperar fins als anys cinquanta. I a més no va ser tan fàcil obtindre-les. Jo vaig haver d'anar a un tribunal perquè sostenien que no era un alemany autèntic i que no tenia cap vincle amb la ciutat de Berlín.

—Gitano. Nòmada. Sense cap vincle.

M'haurien correspost vint o trenta mil marcs. Al final em van oferir nou d'un fons d'assistència social. A més, d'aquest nou mil marcs em van descomptar cinc mil en concepte de l'assistència rebuda durant la meua malaltia. Pels meus germans i germanes morts en Birkenau, pel meu germà Max, pel meu germà Waldemar, mort en el camp de concentració de Bialystok, pel meu pare que va estar en el mateix camp i de la mort del qual vaig escoltar diverses versions, i per la meua mare, que va morir com a conseqüència de la malaltia que va contraure durant el temps que va estar presonera en el camp, no vaig rebre un sol penic.

—Demostre que els que van morir eren de debò familiars seus —m'exigien.

I com?, si ni tan sols tenia els meus propis documents d'identitat! M'havien llevat fins a la partida de naixement! A més, en el cas d'alguns dels fills nascuts del segon matrimoni de la meua mare ignorava fins i tot els seus noms oficials.

El cas és que vaig aconseguir ajuntar alguns documents i quan els els vaig portar, van dir:

—Sí, tal vegada puguem fer alguna cosa. Presente una sol·licitud d'herència i diga'ns on està sepultada. Haurem d'exhumar el cos.

No recorde bé el que va passar a continuació. Només sé que en vaig armar una de ben grossa: vaig bolcar l'escriptori i algunes persones van haver de subjectar-me pels braços.

—Fastigosos! —els vaig cridar—. No sou més que una partida de nazis. La meua mare va patir per a traure'ns endavant, per la vostra culpa va perdre tots els seus fills!, i ara l'exhumaré perquè em doneu els vostres diners maleïts tacats de sang?

Al final vaig renunciar a tot amb la condició de no haver de suportar de nou semblants situacions. I com jo, va haver-hi molts als quals els va passar una cosa semblant, quasi sempre perquè no sabien llegir ni escriure i no coneixien els seus drets.

ACTIVITAT 8: ENTRE L'OBLIT I LA MEMÒRIA

Durant molts anys el genocidi del poble gitano dut a terme durant la II Guerra Mundial va ser ignorat. Els estats que en aquells anys van col·laborar en aquest genocidi han tardat dècades a reconèixer-lo. A això sens dubte ha contribuït el fet que va haver-hi pocs supervivents gitanos i que la seua posició marginal en la societat i cultura no va canviar després de la guerra. Com en altres ocasions històrica la seua tragèdia va ser ignorada.

No obstant això, malgrat tots aquests obstacles marcats pels prejudicis i estereotips socials s'ha anat obrint pas el coneixement d'aquests fets. Algunes víctimes van decidir contar la seua dramàtica experiència, diversos projectes i associacions de gitanos han reivindicat la recuperació de la seua memòria històrica ajudats per historiadors i institucions com Yahad-In-Unum. Malgrat això, l'antigitanisme continua existint en una Europa que a pesar de la seua extraordinària diversitat continua tolerant agressions a minories.

En aquesta activitat reflexionarem sobre aquests dos fets.

1. Com es commemora hui el Porraimos o genocidi gitano? Com ha influït aquest fet en la creació de símbols d'identitat del poble gitano? Assenyala algun d'aquests símbols.

Document 1: 8 d'abril: Dia del poble gitano

Aquesta data va ser decidida en el IV Congrés Internacional Gitano celebrat a Serok (Polònia), per a recordar que el 8 d'abril de 1971 es va celebrar a Londres el Primer Congrés Mundial Romaní/Gitano. Aquest congrés ha sigut molt important perquè es va instituir la bandera i l'himne gitano. Aquest es diu *Gelem, gelem* (vaig caminar, vaig caminar) i recorda els gitanos i gitanes que van ser víctimes del porraimo, el genocidi del poble gitano durant la II Guerra Mundial. L'himne va ser compost en la

seua versió definitiva per Jarcko Jovanovik. Hi ha diverses interpretacions.

2. Cerca la lletra de l'himne del poble gitano en https://es.wikipedia.org/wiki/gelem_gelem.
  - Quins aspectes de la cultura gitana es recullen en aquest himne?
  - A quins episodis històrics es refereix aquesta part del text:

*Sàsa vi man bari familja
Mudardás la i Kali Lègia
Saren chindás vi Rromen vi Rromen
Maskar lenoe vi tikne chavorren*

També jo tenia una gran família
va ser assassinada per la Legió Negra
homes i dones van ser esquarterats
entre ells també xiquets xicotets.

Pots escoltar l'himne en una magnífica interpretació d'Esperanza Fernández en <<https://www.youtube.com/watch?v=awmv5jbnrxk>>

3. Quina importància té el fet que es commemore el genocidi gitano? Per què és important que es conega aquest fet a les escoles i els instituts?
4. Quina és la situació actual dels gitanos a Europa? Creus que s'han superat els prejudicis i estereotips socials que van donar lloc a la persecució dels gitanos al llarg de la història recent?

Document 2: Commemorar críticament

Font: <https://elpais.com/internacional/2012/10/24/actualidad/1351083212_848328.html>

Alemanya dedica un monument als gitanos assassinats pels nazis

Centenars de milers de romanís van morir als països ocupats per Hitler

Quan la canceller Merkel va acabar el seu discurs, un dels presents la va interpel·lar en veu alta: "Què hi ha dels expulsats, senyora Merkel? També són romanís que volen quedar-se". Es referia a la polèmica deslligada recentment pel ministre d'Interior, el socialcristià bavarés Hans-Peter Friedrich, que ha proposat denegar les ajudes als macedonis i serbis que demanen asil a Alemanya. Encara que Friedrich no ho va dir públicament, es tracta de gitanos que, en paraules

de Rose, "estan sent perseguits per raons polítiques o racials". Denegar l'asil a un grup, sense valorar cada cas, seria "una cosa indigna d'un Estat de dret". [...]

Segons destaquen en el Centre de Documentació i Cultura dels Sintis i Romanís Alemany, aquests grups continuen sent objecte de "discriminació quotidiana". No obstant això, també celebren la inauguració del monument berlinès com "un símbol de responsabilitat per al present i el futur". La commemoració es va realitzar després de 20 anys de tensions sobre el projecte, que va estar paralitzat durant llargs períodes per falta d'acords i de finançament. Està situat al parc de Tiergarten, de Berlín, no gaire lluny de la instal·lació que recorda la persecució i assassinat de milers d'homosexuals en la dictadura nazi. A quatre passes d'aquest s'alcen les 2.711 esteles funeràries grises del gran monument commemoratiu de la Shoa jueva.

Document 3: Oblit i record del genocidi.

Font: <<https://www.radio.cz/es/rubrica/notas/se-abre-el-camino-al-monumento-del-holocausto-gitano>>

S'obri el camí al Monument de l'Holocaust Gitano

[Ivana Vonderková](#)

L'Estat pagarà més de 17 milions d'euros per la granja de porcs de Lety.

A la primavera de l'any vinent podrien començar els treballs de liquidació de la granja porcina de Lety, a Bohèmia del Sud, que es troba en el lloc on durant la Segona Guerra Mundial hi havia un camp de concentració nazi per a gitanos. [...]

L'àrea de l'antic camp de concentració de Lety, que serà protegit per l'Estat Txec, passarà a ser administrat pel Museu de la Cultura Gitana. Aquest s'encarregarà d'erigir allí un monument que recorde les víctimes gitanes de la barbàrie nazi.

Document 4: La recuperació de la memòria històrica sobre el genocidi roma. Yahad-in Unum i Roma Dignity

Fundada en 2011 per Costel Nastasie, Roma Dignity és una organització dedicada a la memòria de les víctimes de porraimos – el genocidi roma – en l'est d'Europa. La missió de Roma Dignity és lluitar contra la discriminació cap als roma i ajudar-los a construir un millor futur. Els membres de Roma Dignity activament participen en els viatges d'investigació de Yahad – In Unum en l'est d'Europa com a investigadors i traductors. Ells també recullen i tradueixen testimoniatges de supervivents roma (romanés a francès).

Des de novembre de 2010, Yahad – In Unum ha treballat a documentar el genocidi roma. L'organització treballa a recollir testimoniatges de les massacres que van tindre lloc en territoris de l'antiga Unió Soviètica (Ucraïna, Bielorrússia, Rússia) per les unitats mòbils nazi i les deportacions a Transítria des de Romania i Moldàvia. També treballa en la identificació de llocs d'execució en massa.

Més informació: <<https://www.yahadinunum.org/es/porajmos-the-roma-genocide/>>

Document 5:

Font: <<https://unionromani.org/notis/2016/noti2016-07-22b.htm>>

Commemoració de l'Holocaust Gitano: una ocasió per a aprendre i mirar cap endavant

Per Snežana Samardžić-Markovic (directora general per a la Democràcia, Consell d'Europa)

Xiquets i adults van ser assassinats en experiments brutals. En alguns països, cap gitano va sobreviure al final de la Segona Guerra Mundial. En la vespra del 2 d'agost – data commemorada per diversos països i organitzacions no governamentals com el Dia en Record del Genocidi Gitano- hem de preguntar-nos, no solament com van poder succeir aquest tipus d'atrocitats, sinó també per

què es reconeix en tan poques ocasions l'holocaust gitano, i si l'actitud cap als roma a Europa de debò ha canviat.

Hui en dia, entre uns huit i dotze milions de gitanos viuen a Europa. Són la minoria més extensa del continent i la més desfavorida i marginada i la que pateix majors abusos. L'antigitanisme està molt estès, va en augment i, amb freqüència, es manifesta acompanyat de violència.

Aquest racisme és individual –en forma d'abusos i atacs personals– i institucional: desallotjaments forçats, esterilització forçada, segregació a les escoles, atacs i assassinats, fins i tot sota custòdia policial. Tal com el Consell d'Europa i Tribunal Europeu de Drets Humans ha dictaminat, una vegada i una altra, aquests fets són greus violacions dels drets humans.

I, no obstant això, malgrat les contundents lleis sobre drets humans que hi ha, es continuen cometent abusos de forma contínua sobre les persones gitanes i es consideren com una cosa normal o de poca importància. Són d'alguna manera invisibles.

ACTIVITAT 9: EXPOSICIÓ SOBRE EL GENOCIDI ROMANÍ DURANT LA SEGONA GUERRA MUNDIAL

Després de la investigació que s'ha portat a cap, organitzarem una exposició per a transmetre el que hem après i fer reflexionar els visitants sobre els fets que van conduir al genocidi, sobre la importància de recuperar la seua memòria i educar en aquest coneixement per a evitar que torne a repetir-se.

Per a això seguirem un procés amb diversos passos i ens organitzem en xicotets grups que assumiran unes tasques.

1. PLANIFICACIÓ (grup-classe)

- Què volem transmetre en aquesta exposició?
- A qui li ho volem transmetre? Qui volem que vinguen a visitar-la i com els convidem o informem?
- Quins continguts i amb quins recursos comptarem? Per a això completarem aquesta taula en la qual s'organitza el contingut dels panells o parts de l'exposició:

Parts de l'exposició	Informació que es dona	Recursos que s'utilitzaran	Grup o persones responsables
Introducció	Informar sobre els objectius de l'exposició ...	Elaboració d'un text informatiu. Imatges o vídeo	
Línia de temps	Situar en el temps la successió de fets històrics	Línia elaborada en les activitats 5 i 6	

Altres tasques:	Recursos	Grup o persones responsables
Elaborar invitacions	Redactar una invitació formal	
Pujar una notícia a la web del centre escolar		
Preparar l'explicació per als visitants	Elaborar un breu guió	

2. DESENVOLUPAMENT O CONSTRUCCIÓ DELS PANELLS

Cada grup s'encarrega de muntar el que li correspon i utilitzarà els documents que considere obtinguts del material de classe o reelaborar les conclusions de cada activitat.

Cada panell tindrà un títol i un text expositiu introductori. Ací es pot utilitzar com a font les conclusions citades.

En cada panell s'inclouen textos o imatges. Si es disposa d'un ordinador, es pot aprofitar per a projectar documents audiovisuals. Per a ampliar la informació es poden afegir codis QR que enllacen a algunes de les fonts que s'han utilitzat al llarg de la unitat (podeu utilitzar programes com <<https://es.qr-code-generator.com/>>).

En paral·lel es poden enviar les invitacions i difondre l'inici de l'exposició.

3. DESENVOLUPAMENT DE L'EXPOSICIÓ

Una vegada muntada es pot fer una inauguració davant la comunitat educativa. Després els alumnes organitzats en grups i especialitzats en els panells que han elaborat poden fer de guia els visitants.

Es convida els visitants a emplenar una senzilla enquesta per a comprovar si s'han complert els objectius de l'exposició.